

Mette Winge. *Fortiden som spejl. Om danske historiske romaner*. 150 Pp. København: Samleren, 1997. ISBN 87-568-1418-6.

Bogens titel skaber nogle forventninger som både forlaget og forfatteren skynder sig at lægge en dæmper på. I sit brev til de forskellige redaktioner skriver forlaget:

Der er tale om en letlæst 'folkelig og fornøjelig' roman- og forfattergennemgang, hvis mål er at give publikum lyst til at læse disse og andre historiske romaner med et andet blik.

Mette Winge selv angiver i sit forord at hun ikke har til hensigt at levere nogen "dybtborende litteraturanalyser eller bidrag til den teoretiske diskussion" om genrens fremtrædelsesformer, men "romangennemgange med tilhørende biografiske og litteraturhistoriske oplysninger".

Dette er i alt fald for mig lidt af en skuffelse: et gedigent værk om den historiske romans udvikling i Danmark, set i en bredere europæisk (litterær) sammenhæng, savnes stadig. For et af paradokserne ved denne genre med sit oprindelige præg af nationalisme er dens internationale spredning og fremgang. Et andet paradoks er en senere tids tilstedeværelse i et fortidigt fiktivt rum. Det er dette sidste som Mette Winge har valgt som sin indfaldsvinkel i romangennemgangene: for-

tiden som spejl.

Hvad er det der spejles? Det er den tid romanen blev skrevet i, forfatterens synspunkter og ærinder, læsernes forventninger, kort og godt "tidsånden", som Winge kalder det. Når det gælder en række af de populære klassiske historiske romaner som Winge behandler giver dette en typisk fordobling af den historiske afstand: jeg, en nutidig læser oplever gennem en bevidsthed præget af fortid A en endnu fjernere fortid B. I disse historiske romaner finder læseren altså en kombination af en noget nærmere og noget fjernere fortid at forholde sig til. Denne tredobling i forbindelse med historisk romanlæsning kunne Winge godt have pointeret i sin fremstilling; som det er forsvinder den nutidige læser med tilsvarende tidsånd ud af billedet, og det er jo netop ham/hende hun henvender sig til.

Bogen begynder med en opvarmning i form af et behageligt causerende kapitel om Winges egen proces da hun skrev en historisk roman om 1800-talsforfatteren Dorothea Biehl, og hvad der fulgte med af problemer, overvejelser og om det lystfulde ved at skrive historisk roman. Kapitlet afsluttes med en bemærkning om at det paradoksalt nok er nemmere at skrive en historisk roman end en samtidsroman, fordi det er "lettere at få en krog i læseren (...) når man kan rasle lidt med et silkeskørt, vugge forførisk i en krinoline (...) Det er langt sværere at forføre sine læsere med samtidsstof..." (26) Her dukker en anden vigtig aspekt af genren op: den historiske kolorit, det historiskes (fortid Bs) egenværdi, det eksotiske, alt det der netop *ikke* spejler og som altså - også ifølge Winge - spiller en vigtig rolle i den historiske romans fascinationspotentiale.

Om fascinationskraften handler så næste kapitel. Her får Winge på en kortfattet og lettilgængelig måde skitseret de træk der ifølge hende har været årsag til genrens 'uopslidelige popularitet'. Her nævner hun - og det vil næppe komme bagpå nogen - læserens mulighed for identifikation med spændende personer der lever et begivenhedsrigt og ikke hverdagsagtigt liv, samt det at aktuelle problemstillinger kan opleves i historisk kostume. For trods arkaiserende pynt forbliver romanernes sprog og perspektiv forfatterens og det samtidige læserpublikums. Og i enhver tid skaber vi en fortid der "klæder os" (s.34) når vi ser i dens spejl.

Videre påpeger Winge at den moderne videnskabeliggjorte historievidenskab er blevet mere og mere tømt for menneskeligt indhold, og at læsernes behov for netop dette indhold i deres oplevelse af fortiden tilgodeses af den historiske roman, dog "på komfortabel afstand af begivenhederne" (35). I denne sammenhæng redegør hun dog ikke for, hvordan den historiske romans succes kunne opstå længe før den moderne version af historievidenskaben med dens kritiske og strukturbetonende fremgangsmåde slog igennem. Lidt af et indblik heri får vi i det følgende, ultrakorte kapitel om den historiske romans historie, der for så vidt kun handler om dens begyndelser.

En del af genrens tiltrækningskraft forklarer hun overbevisende udfra en opfattelse af fortiden som både guldalder og jernalder. Dels opleves fortiden af læseren som et (positivt) modbillede til en problematisk nutid, dels som noget primitivt som vi ikke ville drømme om at skulle leve i. I historieromanen kan fortiden nydes uden at vi er udsat for skavankerne og strabadserne ved den.

Efter ovennævnte korte kapitel om genrens oprindelse får vi så de enkelte romangennemgange. Der afsluttes med et ligeledes kort kapitel "Litteraturen om den historiske roman", der virker lidt tilfældigt og sjusket. Når Winge begynder med at fastslå at der "findes om ikke mange, så dog nogle litteraturteoretiske overvejelser over den historiske roman og dens fremtrædelsesformer" (145), kunne hun gerne have tilføjet "på dansk", eller "indenfor det nordiske sprogområde", for det er det hun faktisk skriver om. Ungareren Lukács klassiske værk om emnet nævner hun så i forbifarten i forbindelse med svenskeren Hans O. Granlids gennemgang af hans synspunkter. Norden som verdens navle. Selv om Winge ikke havde til hensigt at skrive noget bidrag til den teoretiske diskussion om genren, kunne hun da gerne have givet en kortfattet præsentation af de vigtigste værker indenfor den internationale teoridannelse om emnet, i stedet for at nøjes med en sammenfatning af et uddrag af én enkelt ældre klassiker hos en af sine nordiske kolleger. Til gavn for den del af hendes læsere der kunne have lyst til at fordybe sig i emnet.

Som sagt er bogens vigtigste ærinde at få folk til at læse historiske romaner, de ældre og de mange nyere, og at få dem til at læse på en mere kvalificeret måde. Spørgsmålet er så, hvorvidt hendes overordne-

de indfaldsvinkel 'fortiden som spejl' fungerer i dette forehavende.

Med denne indfaldsvinkel træder hun i fodsporet af sin svenske forgænger Hans O. Granlid, der i 1964 udgav *Då som nu. Historiska romaner i översikt och analys*. Dette værk har stort set samme ærinde m.h.t. en række svenske historiske romaner som Wings bog m.h.t. danske, og lægger ligeledes vægt på forholdet mellem den fortalte fortid og forfatterens nutid.

Ti historiske romaner får hver sit kapitel. Det drejer sig om B.S. Ingemans *Valdemar Seier* (1826), Carit Etlar, *Gjöngenhøvdingen* (1853), J.P. Jacobsen, *Fru Marie Grubbe* (1876), Johs V. Jensen, *Kongens Fald* (1900-01), Nis Petersen, *Sandalmagernes Gade* (1931), Thit Jensen, *Stygge Krumpen* (1936), Mogens Klitgaard, *De røde Fjer* (1940), Martin A. Hansen, *Lykkelige Kristoffer* (1945), Ebbe Kløvedal Reich, *Frederik* (1972) og Anne Marie Ejrnæs, *Som svalen* (1986). Til hver af romanerne er der blevet gengivet en illustration fra en af udgaverne. Disse illustrationer er ikke uvigtige, fordi de har bidraget væsentligt til billeddannelsen hos værkerens læsere.

Hvert kapitel begynder med en tekstbid fra vedkommende roman, fulgt af en kortfattet gennemgang af visse træk, der anses som typiske for netop den behandlede roman. Dette har været en populær opskrift siden Auerbachs store gennemgang af den europæiske realisme-tradition *Mimesis* (1946-1) og den fungerer også i en mere letlæst sammenhæng som denne. Derefter følger der stort set en skønsom blanding af romanindhold, oplysninger om forfatteren, romanens opståen og reception, dens forhold til samtid, historieskrivning og historiefølelse, samt visse stiltræk og fortælletekniske aspekter m.m.

Samtidig med at det hele glider let ind, virker det dog lidt tilfældigt hvad der er kommet med og hvad der ikke er kommet med i hvert af kapitlerne. Det viser sig heller ikke at være lige let overalt at finde frem til romanens måde at spejle samtiden på. I visse tilfælde spejles samtiden i handlingen, i andre tilfælde spejles samtidens litterære problemstillinger og stilbestræbelser i romanens temaer eller udformning. Det er i og for sig i sin orden, bare præsenteres det lidt hulter til bulter. Dette får fremstillingen til at virke som et noget tilfældigt resultat af hvad der kunne samles sammen i en fart. I forbindelse med *Stygge Krumpen* må hun medgive at

den farvestrålende fantasi (...) bevirker at det er noget vanskeligere at se paralleller mellem 1930'ernes trangs-Europa og Thit Jensens lystfulde Himmerland.

Også i romangennemgangene kommer Winge flere gange tilbage til det hun i sit indledende kapitel kaldte for "det historiskes egenverdi" og dets fascinationskraft. Om *Valdemar Seier* hedder det: "Det var dog ikke Ingemanns overordnede program samtiden faldt for, men de gode historier, de flotte tableauer og de mange spændende situationer" (s.53). Og om *Stygge Krumper*:

Men når romanen fængede sådan, hang det måske sammen med hendes (Thit Jensens J.K.) storslåede fantasier over sæd og skik, gudstjenester, gæstebud, bryllupper m.v. Læserne har været og er - for bogen læses endnu - aldeles ligeglade med, om det var historisk korrekt. (103)

Efter min mening kan forklaringen for det Thit-Jensenske univers' umådelige popularitet i 1930'ernes trangs-Europa meget vel være *kompensation* i stedet for *spejling*, eller - om man ønsker det - kompensation betragtet som en form for spejling. At en appetit på historisk kostume også kan indgå i 'tidsånden', fx i det forrige århundredes sidste årtier, antydes kun indirekte i forbindelse med *Fru Marie Grubbe*.

Titlen *Fortiden som spejl* dækker for så vidt ikke hele bogens indhold, at der faktisk også bydes på en del andre værdifulde oplysninger, indfaldsvinkler og tolkninger. Med sin påstand at man

ud fra en given historisk roman (kan) aflæse lige så meget om forfatterens samtid, både hvad angår handling og kunstnerisk udtryk, som det er muligt at gøre med flertallet af samtidsromaner.(s.32)

er Winge nok en kende for langt ude og hun gør heller ikke noget for at demonstrere dette i forbindelse med sine romangennemgange.

En anmelder i *Weekendavisen*, hvis navn jeg ikke husker, kaldte Ingemanns historiske romaner for forrygende influenzalæsning. Mette

Winges lille bog er, trods ovenstående mindre indvendinger, en udmærket og underholdende introduktion for en bred skare af både danske læsere og udenlandske danskstuderende, om de så må være senge-
liggende eller ej.

Jytte Kronig, Zuidlaarderveen

¹De volledige zin bij Bourdieu luidt: "The *habitus*, a product of history, produces individual and collective practices - more history - in accordance with the